

STUDENȚII ARDELENI LA ACADEMIA MILITARĂ „LUDOVICA”

Cornel SIGMIREAN

Abstract

The paper presents the intellectual formation of the officers from the Austro-Hungarian Empire, especially of those from Transylvania who had studied at „Ludovika” Military Academy. The study deals with 1883-1893 period, when 243 Transylvanians graduated from „Ludovika” Military Academy. The fact that they had different social backgrounds proves that the officer’s school became an important way of social emancipation.

Demersul nostru pentru reconstituirea listei cu tinerii ardeleni care au frecventat Academia Militară „Ludovik” de la Budapesta are ca perspectivă întregirea tabloului istoric al formării intelectualității transilvănene în epoca modernă. Un demers pe care am dori să-l asociem atât proiectului de cunoaștere în detaliu a mediilor universitare de formare a intelectualității, cât și ca introducere, inițiere în fascinanta lume a ofițerilor fostei armate cezaro-crăiești. (Ne gândim la romanele lui Hasek, „Bravul soldat Svek” și Joseph Roth, „Marsul lui Radetzky”, dar în primul rând la studiile mai recente ale istoricilor Günther E. Rothenberg¹ și Deák István².) Am optat în cercetările noastre pentru Academia „Ludovika” pentru că aceasta a reprezentat, alături de Academia Militară „Maria Teresa”, principala instituție de formare a ofițerimii din fostul Imperiu austro-ungar. Fondată la 1872³, când s-a deschis pentru prima dată tinerilor care doreau să urmeze o carieră militară, apariția ei pe harta instituțiilor de învățământ superior din Ungaria a fost împlinirea unui mai vechi deziderat al societății maghiare, exprimat pentru prima dată la 1808. Deschisă inițial cu un curs de un an pentru pregătirea ofițerilor, în 1888, durata cursurilor s-a stabilit la 4 ani, Academia Militară „Ludovika” a devenit o instituție similară celorlalte institute militare din monarhie. După o nouă reorganizare, în 1897, Academia a putut oferi o pregătire echivalentă celei de la Academia „Maria Teresa” din Viena. Menționăm că la Budapesta se asigura doar pregătirea în specializările infanterie și cavalerie, ofițerii de artilerie și tehnică fiind școlarizați la academia vieneză.

Astfel, așa cum am mai arătat, pentru peste 4 decenii, de la deschiderea ei și până în 1918, Academia Militară „Ludovika” a reprezentat instituția centrală de formare a ofițerilor din Ungaria istorică. Deschiderea ei nu a întrerupt însă afluența tinerilor din estul monarhiei, din Transleithania, spre Academia de la Viena. Pe baza listei cu studenții care au frecventat Universitatea și școlile superioare din Viena între 1890-1918, publicată de istoricul Patyi Gábor, rezultă că, în perioada respectivă, peste 1 185 de tineri din Ungaria istorică au frecventat Academia Militară „Maria Teresa”⁴. Dintre aceștia 305 proveneau din Transilvania, printre care, luând în considerare limba maternă și confesiunea, 46 au fost români. Dar, indiscutabil, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, Academia Militară „Ludovika” a reprezentat principala instituție

militară de învățământ din Ungaria, unde au absolvit majoritatea viitorilor ofițeri. Între anii 1873-1918, la Academia Militară din Budapesta au absolvit peste 4 753 de viitori ofițeri. În ceea ce privește prezența tinerilor din Transilvania la Academie, avem reconstituiri doar din perioada 1883-1893. Pe baza cercetării matricolelor, rezultă că pe durata unui deceniu la Academia budapestană au urmat cursurile de ofițeri 243 de ardeleni, dintre care 85 au absolvit cursurile de 4 ani.⁵ Majoritatea absolvenților cursurilor de 4 ani au urmat specializarea infanterie, respectiv 80%, douăzeci la sută fiind ofițeri de cavalerie.

Analiza originii geografice a celor 243 de transilvăneni de la Academia Militară ne indică o reprezentare integrală a arealului transilvan, respectiv a tuturor comitatelor:

Comitatul	Număr de studenți
Alba	13
Arad	29
Bihor	34
Bistrița-Năsăud	4
Brașov	8
Caraș-Severin	13
Cenad	1
Ciuc	5
Cluj	17
Făgăraș	3
Hunedoara	8
Mureș-Turda	6
Odorhei	2
Satu Mare	18
Sibiu	3
Solnoc-Dăbâca	5
Timiș	22
Târnava Mare	1
Târnava Mică	6
Torontal	26
Turda Arieș	9
Trei Scaune	8

Sigur, reprezentarea este inegală. Grupând comitatele pe regiuni istorice, remarcăm preponderența celor care provin din vestul Transilvaniei și din comitatele bănățene. Interesant că aproape o situație similară se constată și în cazul frecventării de către tinerii ardeleni a Academiei Teresiene de la Viena. Probabil factori de ordin social, ascendență economică a comitatelor din Vest față de cele din Transilvania, gradul de

urbanizare al zonei, distanța, tradiția (în cazul Carașului) sau factori militari (o mai mare militarizare a zonei?) au putut contribui la respectiva distribuie pe comitate.

Deosebit de interesantă și cu explicații în ceea ce privește originea geografică a studenților este reprezentarea confesională: 48,78% sunt de religie romano-catolică, 19,9% reformați, 13,82% evanghelici, 8,13% israeliți, 1,62 unitarieni, 6,50% ortodocși, 1,2% greco-catolici. Aici cred că putem remarca faptul că majoritatea provin din comitate cu o reprezentare mai mare a confesiunii catolice.

Însă, credem că mult mai relevantă pentru încercarea de radiograiere a condiției viitoarei ofițerimii o reprezintă originea socială a acestora. Întrucât în cazul celor 243 de studenți ardeleni am întâlnit o situație foarte variată ca profesie și condiție socială (peste 83 de ocupații), am luat în considerare 12 categorii mari sociale:

- Agricultori: țărani cu proprietăți mici și mijlocii, 4,49%
- Muncitori necalificați: zilieri, portari, supraveghetori, 0,56%
- Meseriași: croitori, ospătari, ceasornicari, bijutieri, blănari, etc, 3,37%
- Muncitori în industria siderurgică, minerit, transporturi, 3,37%
- Comercianți, 10,67%
- Funcționari publici: notari, ajutor de notari, revizori, funcționari la poștă, casieri, arhivari, preceptori, grefieri, contabili, funcționari la bancă, asesori etc, 20,22%
- Înalți funcționari publici: prefecți, președinți de tribunal, consilieri orașenești, judecători, ofițeri, primari etc, 23,59%
- Înalți funcționari în economia privată, 0,56%
- Profesii libere: avocați, ingineri, medici, preoți, protopopi, profesori, 6,17%
- Antreprenori: proprietari de întreprinderi, bănci, hoteluri etc, 11,23%
- Mari proprietari de pământ, 11,23%

Sigur, o asemenea clasificare în categorii socio-profesionale are o cotă de relativitate, greu de asociat în fiecare situație statutul social cu venitul familiei. De exemplu, în cazul înalților funcționari publici puteu exista diferențe mari de venit, sau în cazul marilor proprietari, de la sute la mii de iugăre de pământ. Sunt însă câteva concluzii care se pot desprinde: circa 12% dintre studenții ardeleni de la Academia Militară „Ludovika” provin din familii cu condiție modestă. Armata, cariera de ofițer nu mai reprezintă în secolul al XIX-lea un monopol al aristocrației, cum se întâmpla în secolele anterioare. De la faimosul Ordin „Maria Teresa”, conferit ofițerilor indiferent de originea socială și cofesională, cariera militară a devenit accesibilă tinerilor proveniți din straturile inferioare ale societății. Admiterea tinerilor în acest tip de învățământ, în țările multietnice, cum a fost Imperiul austro-ungar, a însemnat accesul lor la filierele de emancipare socială uneori chiar la titluri nobiliare. Dar se detașează evident, cu toată diversitatea grupurilor de origine socială, proveniența majorității viitorilor ofițeri din mediul burghez și din clasele de mijloc ale societății, aceste categorii reprezentând principalul bazin social de selecție al ofițerimii din secolul al XX-lea. Au reprezentat o

excepție în această situație cei care proveneau din familii de mari proprietari, din familii nobiliare, atrași de cariera militară în virtutea tradiției familiale, Academia Militară fiind prin excelență o școală de educație a sentimentelor dinastice.

Ar merita, cred, să încercăm o definiție a profilului intelectual al absolvenților Academia Militară, chiar să convenim dacă ofițerii aparțin sau nu categoriei intelectuale din imperiu. Parcurgând programa, planurile de învățământ de la Academie, realizăm că pregătirea militară reprezenta o componentă esențială, dar figurau și discipline ca lb. maghiară, lb. germană, lb. franceză, geografie, matematică, geometrie descriptivă, istoria artelor, istoria armatelor etc, discipline care asigurau formarea unui orizont cultural respectabil viitorilor ofițeri. Ne putem gândi la un exemplu arhicunoscut: cel mai mare scriitor român, creatorul romanului modern în literatura română este absolvent al Academiei Militară „Ludovika” - ofițerul de infanterie Liviu Rebeanu (Rebrán Oliver în matricole)⁶; un produs prin excelență al școlilor militare inițial el studiind la Școala Reală Superioară de Honvezi de Sopron. Urmărind destinul absolvenților Academia Militară „Ludovika” vom putea, cred, să ne pronunțăm cu mai mare competență în privința profilului intelectual al ofițerimii din fostul Imperiu austro-ungar. Cu siguranță însă se detașează educația militară în spiritul loialismului față de împărat și stat, în cunoscutul dinasticism manifestat la ofițerii imperiului. Dacă vom încerca să ne explicăm miracolul Imperiului dunărean creat de habsburgi, cu o istorie de 400 de ani, va trebui să cunoaștem istoria militară a Imperiului. În fond, imperiul nu a sucombat în 1918 din cauza înfrângerii armatei sale, mișcările naționale de secesiune din interior au reprezentat principala cauză a prăbușirii sale.

Sigur, sunt ipoteze care ne pot fundamenta în plus cercetarea formării corpului ofițeresc din Transilvania, cu studii la Academia „Ludovika”.

NOTE:

¹ Günther E. Rothenberg, *The Army of Francisc Joseph*, West Lafayette, Indiana, 1976

² István Deák, *Beyond Nationalism: A Social and Political History of the Habsburg Officer Corps, 1848-1918*, New York, 1990

³ Pentru istoria Akademiei „Ludovika” vezi: *A Magyar Kir. Honceéd Ludovika Akademia története*, szerkesztette Dezséri Bachó László; *A Magyar Király Honceéd Ludovika Akademia Kiadása*, Budapest 1930; *Egyetemi Almanach. A zringi Miklós nemzetvédelmi Egyetem és Jogelőd intézményei Jennálleásának 85. Evfordulójára*, Budapest, 2005.

⁴ Patyi Gábor, *Magyaroszági diákok Bécsi egyetemeken és Jöiskolákon 1890-1918*, Budapest 2004

⁵ Magyar Hadtörténeti Levéltár Budapest *Fond. Academia Ludovika*, dosare 18-28

⁶ Cornel Sigmirean, *Liviu Rebeanu-student la Akademia „Ludovika” și ofițer la Gyula*, în vol. *Simpozion. Comunicările celui de-al XV-lea simpozion al cercetătorilor români din Ungaria*, Giula, 2006, p. 8-17.